ЧАРЫХ КӰННІГ ЧИРІМ

Михаил
КИЛЬЧИЧАКОВ
(1919 – 1990)

Михаил Еремеевич Кильчичаков Асхыс аймағындағы Чоғархы Тӧӧ аалда тӧреен. Кічігдең сығара хайчылар, тахпахчылар аразында ӧскен. Анзы чайаачы поларға ағаа уғаа тузалығ полған. 1936 чылда Михаил Хакас театрынзар актёр тоғызына кірче.

Ағбандағы ӱгретчілер тимнечең институттаң сығара ол Москвадағы М. Горькийнің адынаң Литературнай институтсар кірген. Аны тоозып, кӧп чыллар Хакасиядағы писательлер пірігізінең устаан.

М. Кильчичаковтың пастағы «Тайғада» тіп кибелістер чыындызы 1956 чылда сыххан.

Хакас литературазына ол улуғ хозым ит салған, он книга азыра сығар салған. Кибелістердең пасха, ол ойыннар чайаан, аның «Абалығ хол» тіп кӱлкістіг ойыны тиксі чирібістің театрларында турғызылған. Кибелістері, тізең, аймах-пасха тіллерге тілбестеліп, пасха чир-суғларда сыхханнар. М. Кильчичаков хакас поэзиязына наа жанр – рубаи – кир салған. 1983 чылда Москвада орыс тілінең «Тірілген тастар» тіп аның книгазы сыххан. Аның ӱчӱн М.Е. Кильчичаков Россия Федерациязындағы Писательлер пірігізінің сыйиина турысхан. Ол писательлерден иң пастағызын пістің чирде «РСФСР-ның искусствоча саблығ деятелі» тіп аарластығ атха турысхан.

Писательлернің Россиядағы пірігізінің члені Михаил Еремеевичтің чаада махачы тудынғанын таныхтапчалар «За отвагу», «За оборону Москвы», «За победу над Германией в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.» медальлар. Че чаа кинегі дее полза, ол чаа соондағы чылларда, турыстығ тоғынып, «Знак Почёта», «Чоннар ынархазы» орденнернең сыйыхтатхан.

ПОЗЫМНАҢАР

Минің чуртазым пастап ла пілінгеннең сығара прай хайчыларнаң, нымахчыларнаң палғалыстығ полған. Ічемнең хада төреен харындастары, ол санда тунмазы Сойан Боргояков, хайдадар улуғ тахпахчы, хайчы кізілер полғаннар. Ічем, Лизке Кильчичакова, ідӧк хайдадар нымахха ӧстіг кізі полған. Порлат Боргояковтың, тайымох минің, нымахтарын амға теере пір дее ундубинчам. Минің сағызымда, нымахтар – ол чоннның сағызы, кӧңні, чааны. Сынап мині мындағ саблығ хайчылар, тахпахчылар ибірбеен ползалар, хынза, мин литературада даа араласпасчыхпын.

М. Кильчичаков, 1989 ч.

Пістің сыххлапчалар книгалар, хайзылары олох чыл, «кирiп», иргілен парчалар. Оларны пір дее кізі хығырбинча, олар табырах ундул парчалар. Кильчичаковтың книгалары кирібестер, ундулбастар. Аның кибелістері узах частыглар, оларны пасхан Чон поэдi.

Сергей Михалков, 1989 ч.

ХАКАСИЯМ МИНІҢ

Тӧріткен чирім, Хакасиям минің,
Мағаа кӱлінче чарых оттарың.
Чалбах чазыларың, пӧзік тағларың
Пір дее ундулбас минің чӱреемде.

Хайда даа чӧрзем, сағызым синде,
Чарых кӱнніг чир, Хакасиям минің.
Чобағ пілбинчебін сиңнең хада,
Хыйа парзыннар прай чобағлар!

Ӧриніс синде, кӧӧленіс синде
Хачан даа уулбас, чиңдінең халар.
Кӱрең сырайлығ синің хыстарың
Тоғыста пір дее сарын ӱспинче.